

CONTRIBUȚII NOI LA DESCIFRAREA ETNOGENEZEI POPULAȚIEI CATOLICE DIN MOLDOVA – DIN PERSPECTIVĂ DERMATOGLIFICĂ

ANA ȚARCĂ

Studiul de față se înscrie pe linia cercetărilor multi și interdisciplinare efectuate în vederea descifrării apartenenței etnice a populației de confesiune catolică din Moldova, asupra căreia au fost emise numeroase ipoteze. Efectuate asupra populației din comuna Prăjești – din județul Bacău, cercetările noastre sunt o continuare a unor studii dermatoglice complexe începute încă din 1995 în alte comunități cu populație de confesiune predominant catolică din aceeași zonă (comuna Faraoani) sau din zone învecinate (Săbăoani și Gherăiești – județul Neamț), la care am raportat de altfel rezultatele obținute, toate servind ca date de comparație cu alte grupări de populație românească dar și europoidă în special cu eșantioane de populație maghiară. Aceasta, deoarece între multiplele ipoteze asupra originii populației catolice din Moldova, unele pledează pentru desprinderea lor din populația maghiară statornicită aici în diverse etape istorice.

Se cuvine să subliniem ca o particularitate de ordin general pentru toate comunitățile cu populație de confesiune predominant catolică studiate în Moldova, nivelul redus de deschidere demografică a acestora, sugestiv ilustrat de un indice de endogamie, care în toate cazurile, pe parcursul ultimelor zece decenii, a oscilat în jurul valorii de 80%. Această situație se datorează în principal, menținerii nealterate a modelului tradițional de căsătorie dar și realizării căsătoriilor între indivizi cu grade de rudenie mai mult sau mai puțin apropiate, ceea ce a atras după sine o creștere a gradului de consanguinizare, cu urmări negative asupra stării de sănătate a populației, al cărei potențial biologic și impliciot genetic apare relativ scăzut. Toate acestea s-au repercutat și asupra tabloului dermatoglic al indivizilor, care prezintă o puternică și amplă încărcătură patologică, exprimată printr-o pondere ridicată a distorsiunilor dermatoglice cu grave implicații clinice, ce se regăsește și la copii și tineri, ceea ce presupune o posibilă degradare și în perspectivă a stării de sănătate a populațiilor, ținând seama de puternicul caracter ereditar al dermatoglicelor.

Material și metode

Pentru atingerea obiectivelor propuse au fost investigați dermatoglic un număr de 200 de subiecți de toate vârstele (100 de bărbați și 100 de femei), provenind din satul Prăjești (județul Bacău), de la care s-au recoltat 400 de amprente digito-palmare.

În caracterizarea dermatoglică a populației din Prăjești s-a avut în vedere dimorfismul sexual și diferențele bilaterale pentru cei mai edificatori dintre indicatorii dermatoglici digitali și palmari care sunt mai des utilizați în studiile de dermatoglicie etnică comparativă, rezultatele de ansamblu fiind raportate la cele obținute de noi pentru alte colectivități de confesiune catolică din Moldova dar și la alte grupări de populație românească și europoidă, pentru care am dispus de date de comparație.

Metodele de lucru utilizate sunt cele clasice [1] îmbunătățite cu noile metodologii de notare și prelucrare propuse de simpozionul de la Londra, care ne-au permis comparabilitatea datelor la nivel european și mondial [4].

Rezultate obținute

Un prim aspect din tabloul dermatoglific digital vizează **frecvența în populația studiată a principalelor modele digitale (A, L și W)**, a căror distribuție în funcție de sex și pe fiecare din cele cinci degete cumulate de la cele două mâini este cuprinsă în tabelul 1. Remarcăm din tabel că, atât la bărbați cât și la femei, și implicit pe ansamblul celor 200 de subiecți investigați, modelul preponderent îl reprezintă lațurile ($L^R + L^U$), urmate la o oarecare distanță de vârtejuri și arcuri ($L > W > A$), succesiune prezentă în toate populațiile românești [3, 6, 8, 12] și europoide [1, 2]. Cât privește **dimorfismul sexual în repartiția celor trei modele digitale principale**, care teoretic presupune o pondere mai ridicată pentru lațuri și arcuri la femei și pentru vârtejuri la bărbați, seria din Prăjești înregistrează o însemnată dar ușoară abatere doar pentru lațuri și vârtejuri, primele fiind mai frecvente la bărbați iar cele de al doilea dimpotrivă la femei. Această tendință de răsturnare de la linia clasică a diferențelor sexuale însă a fost semnalată de noi în cele mai multe dintre colectivitățile sătești închise demografic [6, 7, 8] inclusiv în cele din zonele Bacău și Neamț [11], aspect care se include printre abaterile (distorsiunile) dermatoglifice digitale condiționate de gradul înalt de endogamie al colectivității [1, 3] și cu unele implicații medicale asupra purtătorilor [5, 9, 10].

Repartiția desenelor digitale în funcție de lateralitate însă urmează îndeaproape tendințele din schemele clasice bine cunoscute, constând într-o frecvență mai mare pentru arcuri (A) și lațurile ulnare (L^U) pe mâinile stângi și pentru vârtejuri (W) și lațurile radiale (L^R) pe cele drepte.

Și în ce privește **dispoziția modelelor digitale pe cele 5 degete cuplate** seria din Prăjești urmează succesiunea (în ordine descrescătoare a frecvenței), întâlnită în toate populațiile românești și cele europoide și înscrisă de noi în subsolul tabelului 1. Putem aprecia în consecință că, exceptând ușoara abatere de la linia dimorfismului sexual, care nu este semnificativă (întrucât diferențele semnalate nu depășesc 5%), populația din Prăjești se înscrie în comportamentul general al populației românești și europoide, cu privire la repartiția modelelor digitale pe cele două mâini și pe degete.

Dacă analizăm acum **mărimea valorilor procentuale ale principalelor modele digitale** în raport cu a populațiilor din Fărăoani, Gherăiești, Săbăoani sau din alte sate românești la fel de endogame și cuprinsă în tabelul 2 (jud. Bacău, Neamț, Maramureș, Moldova ca zonă etc) constatăm un comportament destul de unitar al acestora, care presupune **o diminuare sensibilă a frecvenței lațurilor** (până la sau chiar sub limita minimă a scării de variabilitate la români și europeni), scădere care s-a realizat în toate cazurile cu deosebire pe seama arcurilor, a căror pondere a scăzut foarte mult, depășind chiar și pragul maxim al scării normale de variabilitate în populația românească și europoidă.

Creșterea substanțială a ponderei pentru arcuri se regăsește și la nivelul indicelui Dankmeijer, ale cărui valori medii, în toate colectivitățile mai sus menționate întrec cu mult pe cele găsite în alte populații românești chiar și cele europoide. Diferențele dintre indicele Dankmeijer la populația din Prăjești și limita maximă a lui în alte populații românești ajung până la 26,13 u.i., la 22,20 u.i. pentru populația din Săbăoani, la 12 u.i. pentru seria din Gherăiești și la 12,9 u.i. pentru cea din Fărăoani. Din acest punct de vedere, cele două loturi de maghiari studiați de G. Malan și K. Bonnevie înregistrează valori medii ale indicelui Dankmeijer care se distanțează semnificativ în minus nu numai de populațiile endogamedin Bacău și Neamț dar și de ale celor din Țara Dornelor și Maramureș deși așa cum am mai

subliniat ele provin tot din comunități sătești relativ închise demografic. Diferențele foarte mari în minus pentru indicele Dankmeijer, între populația din Prăjești și cele două eșantioane de populație maghiară de – 30,93 u.i. și respectiv – 34,15 u.i., ne subliniază odată în plus că ele nu pot fi puse exclusiv pe seama nivelului de endogamie ci mai ales pe factorii de natură etnică, seria Prăjești prezentând o structură dermatoglică digitală destul de apropiată de a populațiilor românești cu un indice similar de endogamie.

Dintre **caracteristicile dermatoglice ale palmei**, un indicator frecvent utilizat în aprecierea diferențelor interpopulaționale și luat de noi în considerație, este **frecvența de model din cele cinci compartimente palmare** a cărei distribuție în funcție de sex și lateralitate în populația din Prăjești este cuprinsă în tabelul nr. 3. Remarcăm din tabel că, pe ansamblu seria studiată prezintă o succesiune a repartiției modelelor (în ordine descrescătoare a frecvenței), care se abate ușor de la tendința clasică prezentată în multe din populațiile românești și europoide, prin plasarea pe locul al doilea în formulă a Hipotenarului: $IV > Hp > III > Th/I > II$. Această inversare a poziției Hp însă s-a dovedit a fi prezentă în toate colectivitățile sătești endogame din Bacău, Neamț (tabelul nr. 4), înscriindu-se printre particularitățile tabloului dermatoglic palmar condiționate de nivelul redus de deschidere demografică al comunităților.

Dintre cele două sexe, la Prăjești doar seria de femei urmează aceeași succesiune ($IV > Hp > III > Th/I > II$) cu populația considerată pe ansamblu (tabelul nr. 3). Cât privește însă distribuția modelelor în compartimentele palmei la nivelul celor două mâini, atât bărbații cât și femeile se înscriu în schemele clasice, constând într-o frecvență de model mai ridicată pe palmele drepte pentru Hp, II și III și dimpotrivă pe cele stângi în Th/I și IV, tendință prezentă în toate populațiile românești și europoide.

Referindu-se la lotul de populație maghiară cercetat de G. Malan, așa cum reiese din tabelul 4, se constată o cu totul altă ierarhizare în distribuția modelelor, de această dată spațiul III situându-se pe primul loc în formulă: $III > IV > Hp > Th/I > II$, aspect prin care iarăși se detașează de populația din Prăjești ca și de restul colectivităților de confesiune catolică din zonele Bacău și Neamț, dar și de restul populațiilor românești și europoide studiate [1, 2, 6, 8, 11, 12].

Alt indicator din tabloul dermatoglic al palmei sugestiv pentru atingerea obiectivelor propuse se referă la **frecvența triradiusului axial "t" în diverse poziții și combinații în palmă**, a cărei repartiție în funcție de mână și sex la populația din Prăjești este înscrisă în tabelul 5. Nivelul crescut de endogamie al comunității se regăsește și de această dată sugestiv exprimat printr-o **reducere sensibilă a ponderei pentru poziția bazală a triradiusului axial "t"** (56,2% în loc de 65% - 75% cât înscrie în alte populații), cu deosebire la femei (49% față de 63,5% la bărbați). Această diminuare pentru poziția bazală "t" s-a realizat aproape în exclusivitate prin creșterea frecvenței pentru combinațiile 2,3 ori 4 triradii în palmă care atinge o valoare de 30% la seria feminină și de 21,5% la seria masculină, în loc de 6-15% cât înscriu în alte populații românești sau europoide (tabelul nr.6). Dintre cele două mâini, combinațiile de triradii se întâlnesc mai frecvent pe palmele drepte (ca și în alte colectivități endogame) pe care are loc o scădere a ponderei pentru poziția bazală "t" (tabelul 5). Din această perspectivă, eșantionul de populație maghiară studiat de G. Malan diferă semnificativ de populațiile de confesiune catolică din zonele Bacău și Neamț, el prezentând pentru combinațiile de 2,3 ori 4 triradii un procentaj de numai 4,9%, diferențele în minus față de acestea oscilând între – 17,3% (față de populația din Săbăoani-Bacău) și de – 29,6% (față de populația românească din Bolovăniș-Bacău). În

plus frecvența de 4,9% la eșantionul de maghiari pentru combinațiile de mai multe triradii iese chiar din limita minimă a scării de variabilitate a acestei caracteristici la populațiile europoides (6,7%-14%), ceea ce ar putea sugera o dată în plus că populația catolică din Prăjești și în general cea studiată în zona Moldovei nu ar putea proveni din populația maghiară, ea integrându-se și din acest punct de vedere în structura și comportamentul populației românești în general și al celei din Moldova în special.

În sfârșit, *o ultimă caracteristică din tabloul dermatoglific al palmei*, pentru care dispunem de date de referință cu o populație maghiară și edificatoare în problematica abordată se referă la *gradul de înclinare a creștelor papilare ale palmei*, ilustrat de câmpurile palmei în care își finalizează cursul liniile principale D, C, B, exprimate prin formulele palmare imaginate de H. H. Wilder (11-9-7=orientare transversală; 9-7-5=orientare intermediară și 7-5-5=orientare oblică) a căror frecvență în populația din Prăjești este înscrisă în tabelul nr. 7. După cum reiese din tabel, atât la bărbații cât și la femeile din Prăjești mai des întâlnită apare orientarea transversală (45,5% și respectiv 47,5%) urmată în ordine descrescătoare a frecvenței de înclinarea intermediară și cea oblică: 11-9-7 > 9-7-5 > 7-5-5, succesiune prezentă în toate populațiile românești și europoides [1, 3, 7, 12]. Dintre cele două mâini, orientarea transversală a creștelor palmare este mai frecventă pe palmele drepte iar înclinarea intermediară și cea oblică pe palmele stângi, tendință în consens cu schemele clasice binecunoscute. În ce privește dispoziția în funcție de sex a celor trei formule care teoretic presupune o mai mare transversalitate a creștelor (11-9-7) la femei și o tendință pentru înclinarea intermediară și oblică a lor la bărbați, populația din Prăjești se aliniaza acestor tendințe cu mențiunea însă că dimorfismul sexual în toate cele trei cazuri apare destul de slab exprimat, iar pentru înclinarea intermediară (9-7-5) este ușor în avantajul femeilor (28% față de 26% la bărbați).

Ca și în restul populațiilor românești studiate [3, 6, 8, 11, 12], pe lângă cele trei modalități de orientare a creștelor palmare la 18,5% dintre subiecți (19% la bărbați și 18% la femei) creștele palmare își finalizează traseul în alte câmpuri decât cele principale, oferind palmelor un aspect încărcat danteliform notat de noi în rubrica “alte formule”. La populațiile de confesiune catolică studiate de noi (tabelul 8) aceste “alte formule” ating procentaje cuprinse între 18,5% la Prăjești și 23,5% la Gherăești, valori care se apropie de cele constatate de noi la populația românească din aceleași zone (Bacău și Neamț) dar și din zone mai îndepărtate (Suceava, Maramureș). Și pentru cele trei formule principale, ca indicatori ai gradului de înclinare a creștelor papilare ale palmei populația de confesiune catolică se situează cu valori procentuale care se înscriu în limitele de variabilitate ale populațiilor românești și europoides studiate (tabelul 8). Din acest punct de vedere, eșantionul de maghiari studiat de G. Malan se distanțează semnificativ în minus pentru toate cele trei tipuri de orientare nu numai față de populația catolică din Moldova sau de restul populației românești din diversele zone ale țării dar și de populațiile europoides, față de care se plasează cu o frecvență practic egală cu pragul minim al scării lor de variabilitate, categoria “alte formule” lipsind în totalitate la seria de maghiari.

CONCLUZII

Studiul dermatoglifelor digitale și palmare la populația de confesiune catolică din Prăjești – Bacău ne-a permis să evidențiem că pentru toți indicatorii analizați aceasta

prezintă o structură unitară nu numai cu a celorlalte colectivități mai mult sau mai puțin învecinate dar și cu populația românească din alte zone ale țării, ceea ce ar putea susține ipoteza desprinderii acestor populații catolice din populația românească. Aceasta, cu atât mai mult cu cât și din compararea rezultatelor obținute cu cele raportate pentru două eșantioane de populație maghiară a reieșit că acestea din urmă se distanțează semnificativ de populația catolică studiată de noi în Moldova, dar și de populația românească din alte zone ale țării uneori și de populațiile europoide studiate de Cummins H. și Midlo Ch.

În contextul celor de mai sus, considerăm totuși necesară continuarea studiilor dermatoglifice și asupra populației de confesiune catolică din județul Iași, astfel încât prin lărgirea ariei de acoperire cu populație de confesiune preponderent catolică să putem asigura o mai mare garanție constatărilor noastre, care sperăm să înlăture atmosfera de incertitudine care planează asupra apartenenței etnice a acestor populații.

Bibliografie

1. CUMMINS H., MIDLO CH., **Finger Prints, Palms and Soles**, Dover. Publ., New York, 1961.
2. CHAMLA MARIE CL., **La repartition mondiale des cretes papillaires digitales dans le monde**, în *Nouvel essai de synthese, L' Anthropologie*, 1968, vol. 67, p. 1-2.
3. CIOVĂRNACHE MARTA, DUMITRESCU H., ȚURAI C., **Aspects des dermatoglyphes palmaires chez les Roumains**, în *Ann. Roum. d'Antropol.*, 1966, p. 3, 79-84.
4. PENROSE L. S., **Memorandum on Dermatoglyphics Nomenclature**, în *Birth Defects Original Article Series*, 1968, IV, 3, 1968.
5. SCHAUMAN BLANKA, ALTER M., **Dermatoglyphics in Medical Disorders**, Springer Verlag, New York - Heidelberg – Berlin, 1967, p. 221.
6. ȚARCĂ ANA, **Structura dermatoglifică a populației din trei provincii istorice românești (Maramureș, Moldova și Bucovina)**, Teză de doctorat, 1995, p. 391.
7. ȚARCĂ ANA, **Contribution a l' etude des dermatoglyphes digitaux de quelques populations de la Province historique de Bucovine (dept. Suceava)**, în *Ann. Roum. d' Anthropol.*, 1996, 33,p. 23-28.
8. ȚARCĂ ANA, **Recherches dermatoglyphiques chez les populations aux particularites ethno-demographiques**, în *Vol. Congres de Antropologie: "Secolul XXI și Provocările Antropologiei"*, 1998, 29 aprilie – 1 mai, p. 97 - 106.
9. ȚARCĂ ANA, **Les dermatoglyphes, mirorr de l' etat de sante**, în *Ann. Roum. d' Anthropol.*, 1998, 35, p. 67 – 80.
10. ȚARCĂ ANA, **La valeur diagnostique des dermatoglyphes**, în *Jurnal de Medicină Preventivă*, Iași, 1998, vol. 6, 1, p. 11 – 24.
11. ȚARCĂ ANA, **Aportul cercetărilor dermatoglifice la elucidarea etnogenezei populației de confesiune catolică din Moldova**, în *Buletinul istoric*, Editura Presa Bună, Iași, 2000, p. 119 – 126.

12. ȚURAI C., LEONIDA C.L., **Amprente papilare**, Editura Medicală,
București, 1979, p. 211 – 264.